

ضرورت شکل‌گیری

افغانستان را نمی‌توان صرفاً از خلال تغییر حکومت‌ها و رقابت‌های سیاسی فهمید. در پس این تحولات، روندی عمیق‌تر در جریان بوده است: عادی‌شدن خشونت و تضعیف ظرفیت جامعه برای نام‌گذاری و داوری اخلاقی آن. خشونت نه تنها تکرار شده، بلکه توجیه و به بخشی از نظم روزمره تبدیل گردیده است. در چنین بستری، بسیاری از تجربه‌های رنج—به‌ویژه تجربه‌های زنان، دگرباشان جنسی و جنسیتی، اقلیت‌های قومی—زبانی و قربانیان جنگ—یا نامرئی شده‌اند یا به «سرنوشت» فردی فروکاسته شده‌اند. بحران افغانستان تنها بحران قانون و نهاد نیست؛ بلکه بحران زبان و چارچوب مفهومی نیز هست. جامعه ابزار تحلیلی کافی برای پیوند دادن اشکال مختلف خشونت—از جنگ و سرکوب سیاسی تا خشونت جنسیتی و حذف زبانی—در اختیار نداشته است. نتیجه، گسست حافظه‌ی جمعی و تداوم مصونیت ساختاری بوده است. انستیتوت پژوهشی سیندخت در پاسخ به همین خلأ شکل گرفته است: برای ساختن زبانی تحلیلی که بتواند خشونت را نه به‌عنوان رویدادی استثنایی، بلکه به‌مثابه پدیده‌ای تاریخی و ساختاری توضیح دهد؛ زبانی که امکان داوری اخلاقی، مسئولیت‌پذیری نهادی و دادخواهی پایدار را فراهم کند.

انتخاب نام «سیندخت» ارجاعی آگاهانه به سنتی از خرد، میانجی‌گری و شجاعت اخلاقی در دل بحران است؛ چهره‌ای در شاهنامه که با تدبیر و گفت‌وگو از خشونت می‌کاهد و راه تفاهم را می‌گشاید. این نام یادآور نقش تاریخی زنانی است که در روایت‌های رسمی کمتر دیده شده‌اند، اما در لحظات سرنوشت‌ساز اثرگذار بوده‌اند. از منظر علمی، سیندخت نماد دانشی است که بی‌طرف و منفعل نیست، بلکه در نسبت با قدرت و مسئولیت اجتماعی تعریف می‌شود. او نماینده‌ی عقلانیتی است که تحلیل ساختارها را با مداخله‌ی اخلاقی پیوند می‌زند—همان رسالتی که یک نهاد پژوهشی متعهد دنبال می‌کند. این نام، تعهدی است به عقلانیت انتقادی، گفت‌وگو در برابر خشونت، و ایستادن در کنار کرامت انسانی. سیندخت برای ما فقط یک ارجاع تاریخی نیست، بلکه افقی معرفتی برای پیوند دانش، عدالت و عاملیت اجتماعی است.

چارچوب فکری

سیندخت بر این پیش‌فرض استوار است که دانش هرگز خنثی و بی‌طرف نیست. تولید معرفت همواره در نسبت با قدرت شکل می‌گیرد و در زمینه‌های جنگ‌زده و نابرابر، روایت‌های رسمی می‌توانند به بازتولید خشونت معرفتی بینجامند؛ یعنی حذف، حاشیه‌راندن یا تحریف صدای گروه‌هایی که از حوزه‌ی دانش معتبر کنار گذاشته شده‌اند. از این‌رو، سیندخت خود را متعهد به تولید دانشی می‌داند که آگاهانه در برابر این خشونت می‌ایستد. مستندسازی، در این چارچوب، صرفاً ثبت رنج نیست، بلکه بنیانی برای حق بر حقیقت، عدالت و جبران خسارت است. تولید دانش انتقادی بخشی از زیرساخت عدالت اجتماعی و عدالت انتقالی به شمار می‌رود و بدون آن، امکان پاسخ‌گویی پایدار و ترمیم جمعی فراهم نمی‌شود.

رویکرد تحلیلی سیندخت بر فهم تقاطعی و فمینیسمی زمینه‌مند استوار است. فمینیسمی که نه شعاری است و نه وارداتی. بلکه روشی برای تحلیل درهم‌تنیدگی جنسیت با قومیت، زبان، طبقه، جغرافیا و تجربه‌ی جنگ. در افغانستان، نابرابری جنسیتی را نمی‌توان جدا از اقتصاد سیاسی جنگ، نظامی‌سازی و ساختارهای پدرسالارانه فهمید. تجربه‌های زیسته‌ی زنان و دیگر گروه‌های حذف‌شده «پیشاسیاسی» تلقی نمی‌شوند، بلکه عرصه‌هایی زنده از قدرت، عاملیت و مقاومت‌اند. اشکال مقاومت روزمره، از آموزش مخفیانه تا شبکه‌های غیررسمی حمایت، بخشی از حافظه‌ی اجتماعی و منبعی معتبر برای تحلیل

ساختارهای سلطه به شمار می‌آیند. تبدیل این تجربه‌ها به دانش مستند و قابل استناد، از مأموریت‌های اصلی سیندخت است تا میان زیست روزمره و تحلیل ساختاری پلی پایدار برقرار شود.

در تحلیل مناسبات جنسیتی، سیندخت مردان را دشمنان ذاتی نمی‌داند، بلکه آنان را سوژه‌هایی می‌فهمد که درون نظم‌های تاریخی و خشونت‌بار شکل گرفته‌اند. با این حال، تأکید بر ساختار هرگز به معنای نفی مسئولیت فردی نیست. برعکس، روشن‌کردن زمینه‌های اجتماعی و تاریخی خشونت، امکان پاسخ‌گویی اخلاقی و حقوقی را تقویت می‌کند و راه را برای بازاندیشی در باب مردانگی، مسئولیت و تغییر اجتماعی می‌گشاید.

سیندخت همچنین دین را نه ذاتاً سرکوبگر می‌داند و نه منبعی فراتاریخی و تغییرناپذیر از حقیقت. دین میدانی تاریخی و منازعه‌مند است که می‌تواند هم در خدمت کنترل و تبعیض قرار گیرد و هم به منبعی برای مقاومت اخلاقی بدل شود. با این حال، هیچ تفسیر دینی یا عرفی نمی‌تواند ناقض حقوق بنیادین انسان‌ها باشد. کرامت انسانی، برابری و آزادی از خشونت تعهداتی حقوقی و غیرقابل تعلیق‌اند و باید معیار سنجش هر نظم اجتماعی و تفسیری قرار گیرند.

از منظر سیندخت، تاریخ نیز روایتی خطی و خنثی نیست، بلکه میدانی از قدرت، حذف و بازنمایی است. تاریخ شفاهی، به‌ویژه روایت‌های زنان، دگرباشان و قربانیان جنگ، برای بازسازی حافظه‌ی جمعی نقشی حیاتی دارد. با این حال، این روایت‌ها تنها زمانی به تحقق عدالت یاری می‌رسانند که با تحلیل ساختاری پیوند بخورند؛ تحلیلی که بتواند تجربه‌ی فردی را در بستر نیروهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی گسترده‌تر جای دهد. در این پیوند میان حافظه و ساختار، امکان بازسازی حقیقت، تقویت عدالت و شکل‌دهی به آینده‌ی عادلانه‌تر فراهم می‌شود.

ماموریت و چشم انداز

پژوهشکده سیندخت نهادی مستقل و میان‌رشته‌ای است که با هدف توسعه و نهادینه‌سازی زبان تحلیلی برای فهم و نام‌گذاری خشونت‌های تاریخی و ساختاری در افغانستان فعالیت می‌کند. مأموریت سیندخت تولید دانش انتقادی، مستند و روش‌مند است که تجربه‌های زیسته‌ی گروه‌های به‌حاشیاء رانده‌شده—از جمله زنان، اقلیت‌های قومی-زبانی، قربانیان جنگ و سایر اشکال تبعیض ساختاری، را به چارچوب‌های تحلیلی قابل استناد و مؤثر در فرآیندهای دادخواهی، عدالت انتقالی و بازسازی حافظه‌ی جمعی تبدیل کند. سیندخت مستندسازی را صرفاً ثبت وقایع نمی‌داند، بلکه آن را مداخله‌ی معرفتی، اخلاقی و حقوقی در برابر انکار، فراموشی و بازتولید مصونیت ساختاری تعریف می‌کند. این نهاد با اتکا بر روش‌شناسی علمی، استقلال نهادی و پاسخ‌گویی اخلاقی، می‌کوشد ظرفیت فهم ساختاری خشونت و داوری مستدل را در سپهر پژوهشی و عمومی تقویت کند.

سیندخت در افق پانزده‌ساله در پی آن است که به مرجع مستقل و معتبر تولید دانش انتقادی درباره‌ی خشونت ساختاری، تبعیض جنسیتی و فرسایش عدالت در افغانستان بدل شود؛ نهادی که با بازسازی زبان تحلیل، احیای حافظه‌ی جمعی و توسعه‌ی چارچوب‌های نظری بومی، ظرفیت داوری اخلاقی و فهم ساختاری خشونت را در جامعه تقویت کند.

اهداف

- نهادینه‌سازی چارچوب‌های مفهومی برای تحلیل و داوری اخلاقی خشونت‌های ساختاری
- تبدیل روایت‌ها و تجربه‌های زیسته به دانش مستند و قابل استفاده در سازوکارهای عدالت‌خواهانه
- تحلیل در هم‌تنیدگی جنسیت، هویت، زبان، دین، جنگ و قدرت در بستر تاریخی افغانستان
- تولید داده و تحلیل برای حمایت از فرآیندهای حقیقت‌یابی و عدالت انتقالی
- تثبیت استقلال نهادی، شفافیت و نقدپذیری به‌عنوان بنیان مرجعیت علمی

اصول ارزش‌های بنیادین

- **عدالت معرفتی و مقابله با خشونت ساختاری:** سیندخت باور دارد که نادیده گرفتن نظام‌مند صداها، تقلیل رنج و نامرئی‌سازی تجربه‌های گروه‌های به حاشیه رانده‌شده، نوعی خشونت ساختاری است. ما تلاش می‌کنیم روایت‌ها را به صاحبان اصلی آن بازگردانده و خلاهای تاریخی در تولید دانش را در افغانستان ترمیم نماییم.

- **نفی بی‌طرفی ظاهری و موضع اخلاقی-حقوقی دانش:** دانش هیچ‌گاه بی‌طرف نیست و همیشه در چارچوب مناسبات قدرت شکل می‌گیرد. به همین دلیل، ما آگاهانه از موضع عدالت و احترام به کرامت انسانی دانش تولید می‌کنیم.

- **بازگرداندن داوری اخلاقی در تحلیل ساختاری:** ما باور داریم که وقتی داوری اخلاقی متوقف شود، زمینه برای عادی شدن شر فراهم می‌شود. ما تلاش می‌کنیم داوری اخلاقی را نه به صورت فردی یا احساسی، بلکه در متن تحلیل ساختارها و نهادها بازگردانیم.

- **اولویت تحلیل ساختاری و تقاطعی بر روایت‌های ساده‌شده:** سیندخت از ساده‌سازی بیش از حد اجتناب می‌کند، مثل قربانی/قهرمان یا سنت/مدرنیته. ما نابرابری را محصول درهم‌تنیدگی ساختارها می‌دانیم.

- **تبدیل تجربه زیسته و مقاومت روزمره به دانش قابل اعتماد:** تجربه‌های زنان، دگرباشان جنسی و جنسیتی، اقلیت‌های قومی-زبانی و قربانیان جنگ برای ما اهمیت دارد. ما این تجربه‌ها را از روایت‌های پراکنده فراتر می‌بریم و به دانش مستند و قابل اعتماد تبدیل می‌کنیم.

- **مستندسازی به‌مثابه کنش حقوقی و اخلاقی:** سیندخت مستندسازی نقض حقوق بشر را صرفاً آرشیوی یا خنثی نمی‌داند. این مستندسازی، مداخله‌ای آگاهانه در مسیر حق بر حقیقت، حافظه جمعی، عدالت و جبران خسارت است.

- **اخلاق پژوهش، امنیت و جلوگیری از بازتولید آسیب:** تولید دانش بدون رعایت اخلاق پژوهش، مشروعیت ندارد. رضایت آگاهانه، محرمانگی، امنیت مشارکت‌کنندگان، مدیریت ریسک و جلوگیری از بازتولید آسیب، اصول غیرقابل‌چشم‌پوشی فعالیت‌های پژوهشی و مستندسازی ما هستند.

- **استقلال نهادی:** سیندخت بر عدالت غیرگزینشی تأکید دارد. ما خود را سخنگوی گروه‌های به حاشیه رانده شده نمی‌دانیم و جایگزین عاملیت آن‌ها نمی‌شویم؛ بل بستری فراهم می‌کنیم که صدای آن‌ها شنیده شوند، دانش و دادخواهی شکل بگیرد. استقلال نهادی، نقدپذیری و فاصله گرفتن از منطق خیریه‌ای و پروژه‌ای، شرط بقای اخلاقی و معرفتی ما است.

حوزه‌های فعالیت

• پژوهش انتقادی پیرامون خشونت‌های ساختاری، جنسیتی و جنگ

• مستندسازی قضایای نقض حقوق بشری با رویکرد تقاطعی

• تقویت و ثبت تاریخ شفاهی گروه‌های به‌حاشیه‌رانده‌شده

• تولید ادبیات تحلیلی در حوزه عدالت، قدرت و حافظه جمعی

• پشتیبانی معرفتی از سازوکارهای دادخواهی و عدالت انتقالی

با ما بپیوندید: برای معلومات بیشتر در رابطه به تازه‌ترین پژوهش‌ها، تحلیل‌ها، و مطالب مرتبط با مستندسازی نقض حقوق بشر و بررسی ساختارهای قدرت در افغانستان، به این نشانی سر بزنید: www.sindukht.com